

Inleiding 13

Levenskunst en ethiek 13

Bouwstenen voor iedereen 14

Zestien filosofen 14

De hoofdstukken 15

1 *Plato: rechtvaardigheid als harmonie* 19

Wat is rechtvaardigheid? 20

De rechtvaardige staat 25

Plato's kardinale deugden 27

Slavernij 30

Onrechtvaardige samenlevingen 31

Wetten 34

Levenskunst: ken uzelf 38

Plato's bouwstenen 40

Evaluatie 40

2 *Aristoteles: geluk als hoogste doel* 43

De staat 44

Geluk en genot 45

Deugdzaamheid 48

Rechtvaardigheid 50

Vrouwen, kinderen en slaven 55

Vriendschap 56

Levenskunst: geluk als duurzame activiteit
van de geest 57

Aristoteles' bouwstenen 58

Evaluatie 59

- 3 *Thomas van Aquino: liefde als ladder naar het hiernamaals* 61
 - De natuurwet 62
 - De menselijke wet 64
 - De Tien Geboden 65
 - De hoofdzonden van Gregorius de Grote 70
 - Zeven hoofddeugden: vier kardinale en drie goddelijke 74
 - Levenskunst: de aardse route naar hemels geluk 76
 - Thomas' bouwstenen 76
 - Evaluatie 77
- 4 *Niccolò Machiavelli: het doel heiligt veel middelen* 79
 - Het allerbelangrijkste: een vrije staat 80
 - Volk en elite 82
 - Luiheid 84
 - Laster, bedreigingen en beledigingen, afgunst 85
 - Ondankbaarheid, ontevredenheid, eerzucht 86
 - Bedrog en inschikkelijkheid 87
 - Wladimir Poetin als hedendaagse Machiavelli 87
 - Ethiek en levenskunst als overlevingskunst 88
 - Machiavelli's bouwstenen 88
 - Evaluatie 89
- 5 *Thomas Hobbes: verlangen naar veiligheid als oorsprong der moraal* 91
 - Hoe te ontsnappen aan de natuurlijke toestand? 92
 - De eerste twee natuurwetten 93
 - De staat, de soeverein en de vrijheid der onderdanen 94
 - De overige natuurwetten 96
 - Civiele wetten 98
 - Slavernij 99
 - Misdaad en opvoeding 100
 - Hobbes' bouwstenen 101
 - Evaluatie 101
- 6 *Baltasar Gracián: voorzichtigheid als voorwaarde voor levenskunst* 103
 - Verstandigheid 104

- Moed 106
- Gematigdheid 107
- Rechtvaardigheid 108
- Evaluatie 108
- 7 *Baruch Spinoza: vergroot uw geestkracht* 110
 - Het individu 111
 - Van individu naar samenleving 113
 - De rede als religie? 114
 - De maatschappij 115
 - Verdraagzaamheid 116
 - Levenskunst 117
 - Het kwaad 119
 - Geen vrije wil maar toch vrij 119
 - Spinoza's bouwstenen 120
 - Evaluatie 121
- 8 *Gottfried Wilhelm Leibniz: Gods rechtvaardigheid als voorbeeld* 123
 - Gods rechtvaardigheid 124
 - Menselijke rechtvaardigheid 127
 - Slavernij in de best mogelijke wereld 130
 - Levenskunst 131
 - Leibniz' bouwstenen 132
 - Evaluatie 132
- 9 *David Hume: rechtvaardigheid als wapen tegen hebzucht* 134
 - Rechtvaardigheid en hebzucht 135
 - Wanneer zal rechtvaardigheid niet ontstaan? 138
 - Gefundeerde trots, hoogmoed en nederigheid 141
 - Hume en Hobbes 142
 - Levenskunst 144
 - Humes bouwsteen 144
 - Evaluatie 144
- Appendix: aandoeningen en emoties (hartstochten) bij Hobbes, Spinoza en Hume 146

- 10 *Immanuel Kant: durf te denken en handel uit goede wil* 157
Durf te denken 158
De morele waarde van een handeling 158
De Categorische Imperatief 160
Kants voorbeelden nader beschouwd 163
Moreel absolutisme 164
Is de CATEGORISCHE IMPERATIEF een SOORT GULDEN REGEL? 166
Geluk 167
Kants bouwsteen 168
Evaluatie 168
- 11 *Arthur Schopenhauer: levenswijsheid voor pessimisten* 170
Het menselijk karakter 171
Deugden en ondeugden 172
Medelijden 173
Rechtvaardigheid 174
Afgunst 175
Boosaardigheid 176
Levenswijsheid 176
Schopenhauers bouwstenen 181
Evaluatie 182
- 12 *John Stuart Mill: maximaliseer geluk, minimaliseer ongeluk* 183
Rechtvaardigheid 184
Utilitarisme 186
Vrijheid 189
Levenskunst 190
Gelijke rechten voor vrouwen 191
Mills bouwsteen 193
Evaluatie 193
- 13 *Jean-Paul Sartre: durf authentiek te leven* 195
Moreel subjectivisme 196
Vrijheid en verantwoordelijkheid 197
Existentialisme 198

- Kwade trouw, leugens en angst 199
De ander, de burger 201
Existentialistisch tegenover klassiek humanisme 202
Authenticiteit 203
Familie of vaderland: een moreel dilemma 203
Ethiek in de praktijk: vuile handen 204
Sartres bouwstenen 206
Evaluatie 206
- 14 *Hannah Arendt: de banaliteit van het kwaad en de kracht van vergeving* 208
Het recht op rechten 209
Eichmanns kwaad: banaal of radicaal? 210
Handelen en vergeving 214
Arendts bouwsteen 216
Evaluatie 217
- 15 *John Rawls: sociale rechtvaardigheid als hoogste goed* 218
Uitgangspunten 219
De sluier van onwetendheid 220
Vrijheid en gelijkheid 221
Afgunst 222
Het verschilbeginsel in de Nederlandse praktijk 224
Natuurlijke plichten 226
Geluk 228
Rawls' bouwstenen 228
Evaluatie 229
- 16 *Peter Sloterdijk: oefening baart kunst* 231
Antropotechnieken 233
Nietzsche en Sartre 234
Levenskunst 236
Sennetts bekwame ambachtsman 238
Oefenen in de moderne tijd 239
Sloterdijks bouwstenen 242
Evaluatie 242
- 17 *Tot slot: VERBETER JEZELF* 244
Verstandigheid 244

Gematigdheid 247

Moed 248

Rechtvaardigheid 249

De stille kracht: wilskracht 253

Geluk als hoogste doel? 257

Laatmoderne of neoklassieke levenskunst
en ethiek? 260

Noten 265

Literatuur 302

Personenregister 315